

ПРОБЛЕМИ ЗАЙНЯТОСТІ СІЛЬСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

*І.Г.Крилова, кандидат економічних наук, доцент
Миколаївський державний аграрний університет*

Проведено аналіз стану зайнятості сільського населення Миколаївської області. Виявлено основні негативні фактори, що впливають на зайнятість населення в аграрному секторі. Визначено основні шляхи підвищення рівня зайнятості сільського населення.

Постановка проблеми. Зайнятість в сільському господарстві має свій власний характер та особливості. Спад виробництва, погіршення соціальної інфраструктури призвело до звуження сфери прикладання праці в сільській місцевості. Низький рівень оплати праці свідчить про те, що доходи від зайнятості ще не гарантують селянам захист від бідності.

Таким чином, загострення протиріч у сфері аграрної праці, особливо проблем соціальної політики на селі, вимагає всебічного наукового осмислення проблеми забезпечення зайнятості сільського населення.

Дослідження проблеми зайнятості займає одне з провідних місць у наукових працях вітчизняних вчених: Д.П.Богині, І.Гнібіденки, О.А.Гришної, В.С.Дієсперова, М.І.Долішнього, Ю.М.Краснова, Г.І.Купалової, Е.М.Лібанової, І.А.Петрової, В.М.Петюх та ін. Але економічна наука та практика України сьогодні ще не мають моделі дієвого механізму впливу на формування зайнятості на селі.

Цілі статті. Аналіз стану зайнятості сільського населення і попиту на робочу силу в Миколаївській області.

Результати дослідження. За період 1985-1994 років найбільша питома вага зайнятих була в промисловості, а починаючи з 1995 року - в сільському господарстві. Це пов'язано в першу чергу зі змінами, які відбулися в суспільстві: з реструктуризацією підприємств, згортанням виробництва і як наслідок - темпи вивільнення працівників в промисловості

були значно більшими, ніж у сільському господарстві. Таким чином, за цей період відбувся значний галузевий перерозподіл трудових ресурсів.

Як свідчать дані таблиці 1, за період 2001-2006 років чисельність зайнятого населення Миколаївської області щороку зростала, виключення становить 2003 рік, в якому спостерігалась найвища чисельність зареєстрованих безробітних в сільській місцевості (27406 осіб), починаючи з 1999 року.

Зростання чисельності зайнятих упродовж 2001-2006 років відбувалося переважно за рахунок таких видів діяльності, як торгівля, фінансова діяльність та будівництво. При цьому зростали здебільшого обсяги самозайнятості, а не праці за наймом. Водночас спостерігається щорічне скорочення зайнятості в промисловості. За даний період сільське господарство поки ще залишається галуззю, де зайнято максимальна кількість працюючих, але до неї в останні роки значно наблизилася торгівля, де нині зайнято близько 20% населення (тоді як в 1990 році - 8%).

Таблиця 1

Динаміка зайнятого населення Миколаївської області за видами економічної діяльності (тис. осіб)

Роки	Всього	Сільське господарство	Промисловість	Торгівля	Фінансова діяльність	Будівництво
2001	523,4	139,8	100,9	86,1	4,4	20,4
2002	526,5	132,3	98,5	94,2	4,5	21,1
2003	506,6	110,1	95,4	96,4	4,4	21,6
2004	534,7	120,9	98,4	104,7	5,0	23,2
2005	539,8	135,2	91,6	107,0	5,5	24,9
2006	542,7	131,7	88,6	113,9	6,3	27,4

Необхідно відмітити, що в країнах Євросоюзу частка зайнятих у сільському господарстві становить (за даними МОП) 2-5%. Без сумніву, треба звертати увагу на традиційну промислово-аграрну спрямованість країни, але той факт, що близько 60% працюючих в сільському господарстві як області, так і в цілому по країні зайняті в неформальному секторі ринку праці, тобто у напівнатуральних особистих селянських господарствах, показує на низьку ефективність використання

робочої сили. За період **2003-2006** років основним виробником сільськогосподарської продукції залишаються господарства населення області (їх частка складає близько **56%**), що характерно і для країни в цілому (**2006** рік – **61,0%**). Зауважимо, що для аграрного сектора характерна самозайнятість. Але, як показують наші дослідження, розширення самостійної зайнятості сільського населення не дає змоги остаточно вирішити проблему безробіття на селі, а лише може пом'якшити її та розширити сферу прикладання праці селян.

У зв'язку з реформуванням сільського господарства, згортанням виробництва, зниженням продуктивності праці, занепадом виробничої та соціальної інфраструктури, обмеженістю мобільності робочої сили, невідповідністю її професійно-кваліфікаційного рівня вимогам ринку - збільшується (**2001-2005** рр.) чисельність працівників сільського господарства, що перебували на обліку в службі зайнятості.

Як показують дані таблиці **2**, сільський ринок праці характеризується праценадлишковим типом кон'юнктури. Серед **19** районів Миколаївської області **6** мають в середньому навантаження до **20** осіб на одне вільне робоче місце, ще **6** районів від **21** до **40** осіб, та **7** районів більше **40** осіб. В деяких ситуація кризова: в Новобузькому районі цей показник становить **766** осіб на одне вільне місце, в Єланецькому – **147** осіб, а в Березанському – **125** осіб.

Гостро постає і проблема сільської бідності. В Україні порівняно з **1999** роком питома вага бідних серед сільського населення зросла в **1,3** рази і в **2006** році наблизилася до **40%**. Це свідчить про поглиблення соціально-економічної кризи в сільській місцевості. У **2006** році в **9** районах Миколаївської області середньомісячна заробітна плата працівників сільського господарства не перевищувала розмір законодавчо встановленого прожиткового мінімуму для працездатної особи – **496** грн. В структурі заборгованості із виплати заробітної плати на **1** січня **2007** року сільське господарство займає **10,6%**, але слід відмітити позитивну динаміку зменшення суми заборгованості.

Таблиця 2

**Динаміка попиту і пропозиції робочої сили
кваліфікованих робітників сільського і лісового
господарств, риборозведення та рибальства
Миколаївської області (на 1 січня, осіб)**

Показники	Роки						
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Кількість за-реєстрованих громадян, не зайнятих трудо-вою діяльністю	976	1039	1281	1333	1524	1379	1080
Потреба підпри-ємств у праців-никах на замі-щення вільних робочих місць	31	43	52	83	51	95	31
Навантаження на одне вільне робоче місце, вакансію	31	24	25	16	30	15	35

Низький рівень заробітної плати, затримки з її виплатою зумовлюють високу плінність кадрів, зниження зайнятості сільського населення і відповідно – високого рівня безробіття. Безробіття неминуче знижує рівень життя всієї родини. Особливо небезпечне поширення родинного безробіття. Наявність у родині хоча б одного безробітного підвищує ризик бідності на 55%. Бідність призводить до зниження вартості робочої сили через погіршення її якості. Бідна людина не може повноцінно працювати, адже багато сил і часу їй доводиться витратити на підтримання гідного існування, звідси випливає низька конкурентоспроможність таких громадян на ринку праці. Таким чином, оплата праці не виконує свою головну функцію – відтворення робочої сили.

З переорієнтацією економіки на ринковий шлях розвитку система розподілу робочої сили на селі змінилася. Реформування АПК супроводжувалось зростанням чисельності вивільнених працівників, ускладненням працевлаштування, відсутністю альтернативних робочих місць. Як свідчать дані таблиці 3, частка зайнятого сільського населення не перевищує 40%,

рівень безробіття зростає, а середньомісячна заробітна плата у сільському господарстві в порівнянні із зарплатою у галузях економіки залишається низькою.

Таблиця 3

Основні показники зайнятості та заробітної плати у сільському господарстві Миколаївської області за 2001-2006 рр.,%

Показники	Рік						2006р. до 2001р., в.п.
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	
Частка зайнятого сільського населення	34,8	35,4	32,3	31,4	33,2	32,9	- 1,9
Рівень безробіття (за методикою МОП)	3,0	1,3	8,0	11,9	8,2	8,4	+ 5,4
Відношення середньомісячної заробітної плати у сільському господарстві до зарплати в галузях економіки	74,4	52,0	50,9	56,6	57,6	59,3	- 15,1
Відношення середньомісячної заробітної плати по області до середнього рівня по Україні	109,7	112,6	109,1	102,9	98,2	97,4	- 12,3

Таким чином, основні негативні фактори, які впливають на зайнятість населення в аграрному секторі Миколаївської області, зводяться до наступних: особисте підсобне господарство перетворюється в головне джерело доходів, залишається мізерною заробітна плата, відбуваються затримки з її виплати, як наслідок - падіння матеріальної заінтересованості у продуктивній праці; скорочуються побутові та комунальні послуги; депопуляція сільського населення; збитковість сільськогосподарського виробництва; відтік спеціалістів і пред-

ставників інтелігенції із сіл через погіршення соціокультурної і виробничої діяльності.

Серед основних шляхів підвищення зайнятості сільського населення виділяємо наступні: використання матеріальної підтримки і ініціативи безробітних громадян для організації ними власної підприємницької діяльності; удосконалення освітньої та професійної підготовки населення відповідно до потреб економіки та сільського ринку праці; сприяння розвитку малого та середнього бізнесу; нарощення обсягів виробництва сільськогосподарської продукції, що створить передумови для відтворення робочих місць.

ЛІТЕРАТУРА

1. Статистичний щорічник Миколаївської області за 2006 рік. – Миколаїв, 2007.
2. Праця Миколаївщини 2006: Статистичний збірник. – Миколаїв, 2007.
3. Україна у цифрах 2006: Статистичний довідник. – Київ, 2007.